

ВІДГУК

офіційного опонента - доктора юридичних наук, професора, Калюжного Ростислава Андрійовича на дисертацію Озімок Ірини Володимирівни «Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

З огляду на подану дисертанткою Озімок І.В. до спеціалізованої вченої ради дисертаційну роботу під назвою «Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право, як офіційний опонент, вважаю за необхідне висловити наступні міркування.

Невід'ємною складовою будь-якої дисертації є обґрунтування актуальності обраної теми дослідження, де доводиться ступінь важливості теми на даний момент і в даній ситуації, переконується у необхідності вивчення і вирішення означеної проблеми для суспільства, пояснюється потреба її вивчення для загального пізнання. З усіма зазначеними елементами обґрунтування актуальності теми дослідження, як проглядається із тексту дисертації, здобувачка успішно справилась. Адже реформування вітчизняного конституційного законодавства відбувається з різною інтенсивністю та прогнозованістю, тож не завжди корелюється з суспільним запитом на врегулювання правових відносин. Проте, необхідно визнати, що проблема права власності в цілому та права власності на землю вимагає чіткого правового врегулювання, оскільки власність в сучасному суспільстві виступає ключовим чинником його буття та розвитку, а земля розглядається особливим об'єктом права власності, відносини щодо якого регулюються різними галузями права.

ВДСД НАВС		
Вх. №	4328	
09	10	2020 р.
кількість аркушів:		
сск. док.	9	додаток —

У зв'язку з цим цілком резонною є мета дослідження, яка полягає у здійсненні комплексної порівняльно-правової характеристики конституційного права власності на землю в Україні та закордонних країнах і відпрацюванні на цій основі висновків, узагальнень, пропозицій та рекомендацій спрямованих на його удосконалення, ефективне здійснення земельної реформи в Україні.

Для досягнення зазначеної мети автором ставились такі завдання: охарактеризувати доктринальні джерела і визначити предмет та методологію існуючих досліджень конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; проаналізувати особливості правової формалізації конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; визначити власну, найбільш ефективну, методологію дослідження конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; розкрити становлення та розвиток конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; з'ясувати поняття та ознаки конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; сформулювати зміст конституційного права власності на землю в Україні та закордонних країнах; охарактеризувати суб'єктний та об'єктний склад конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; охарактеризувати особливості реалізації конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; визначити найбільш перспективні напрями охорони та захисту конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах.

Зазначені завдання реалізовані у дисертаційному дослідженні, оскільки дисертаційна робота спирається на міцну методологічну основу, яка зумовлена ними а також особливостями об'єкта та предмета роботи і являє собою систему світоглядних засад, філософських підходів, методологічних принципів, загальнонаукових, спеціальних та власне правових методів пізнання.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність забезпечується достатнім теоретичним підґрунтям дослідження, положення якого спираються на

здобутки вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі конституційного права, теорії держави і права, земельного права тощо, а також положеннях конституцій та інших нормативно-правових актів різних країн світу.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації пояснюється тим, що дисертаційне дослідження є дійсно першим у вітчизняній науці конституційного права комплексним доктринальним дослідженням конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах у порівняльно-правовому контексті.

За результатами дисертаційного дослідження сформульовано низку положень, що виносяться на захист і містять елементи наукової новизни. Зокрема слід виділити те, що дисертантом уперше:

- визначено на підставі аналізу конституцій більше шестидесяти країн світу чинники, які вплинули на певну модель правового регулювання конституційного права власності на землю;
- класифіковано конституції різних країн світу за рівнем закріплення права власності на землю;
- запропоновано авторську дефініцію конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах;
- рекомендовано ст. 14 Конституції України доповнити частиною третьою виклавши її у авторській редакції;
- сформульовано авторську дефініцію суб'єктів конституційного права власності на землю;
- запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 2 Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р.;
- сформульовано авторську дефініцію землі як об'єкта конституційного права власності;
- запропоновано на основі вивчення європейського досвіду створення спеціального державного органу, центрального органу виконавчої влади, який би контролював ринок земель сільськогосподарського призначення - Українського агентства земель сільськогосподарського призначення;

- визначено розуміння реалізації конституційного права власності на землю;
- встановлено, поняття та класифікацію гарантій конституційного права власності на землю.

Структурно дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 293 сторінки, з них основного тексту – 234 сторінки. Список використаних джерел нараховує 330 найменувань і займає 37 сторінок.

Автор у вступі виконав вимоги, що висуваються Міністерством освіти і науки України стосовно обґрунтування актуальності теми дослідження та його методів. Дисертантом сформульовані положення, які характеризуються науковою новизною чи її елементами і які виносяться на захист; висловлене власне бачення шляхів впровадження результатів дослідження та дана характеристика їх апробації.

Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження, і в них відповідно до плану роботи розкриваються його об'єкт і предмет.

Розділ 1 «Розвиток наукової думки та правова формалізація конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах» складається з двох підрозділів, у яких розкрито предмет та методи наукових досліджень конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах, визначено особливості його правової формалізації. Автором справедливо наголошується, що найбільший спектр проблем щодо права власності на землю та супутніх правовідносин передбачувано став предметом земельно-правових досліджень. В рамках цивільно-правових досліджень земля розглядається першочергово як об'єкт цивільно-правових відносин, а перебуваючи під охороною адміністративного і кримінального права, право власності на землю стало предметом відповідних наукових напрацювань з позицій його охорони та захисту, контролю за використанням і охороною земель.

Дисертант робить висновок про те, що Конституція України досить змістовно регулює право власності на землю, визнаючи землю природним ресурсом та об'єктом права власності, така правова регламентація конституційного права власності на землю є досить детальною, порівняно з конституціями багатьох країн світу, що безпосередньо пов'язано зі значимістю землі для вітчизняної економіки та національної безпеки.

Розділ 2 «Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: методолого-теоретичні аспекти» присвячено вивченню методології дослідження конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах, дослідженню його генези, з'ясуванню його поняття, ознак та змісту, а також визначенню об'єктного і суб'єктного складу. Автор обґрунтовано пропонує віднести право власності на землю до економічних прав особи, акцентуючи увагу на тому, що це все ж право власності, яке регулюється в основному нормами та принципами цивільного, господарського, земельного права. А природним правом пропонується визнати право на землю, як можливість усіх людей пересуватись по землі, споруджувати житло на землі, працювати на землі і т. д. При цьому конституційне право власності на землю розглядається в економічному, соціальному та правовому контекстах.

До суб'єктів конституційного права власності на землю в Україні автор відносить Український народ, громадян, юридичних осіб, державу та територіальні громади, при цьому наголошуючи на тому, що Український народ виступає самостійним суб'єктом конституційного права власності на землю. Дефініція об'єкта конституційного права власності на землю різниться залежно від того, хто виступає суб'єктом такого права. Щодо змісту конституційного права власності на землю, сюди автор відносить праводію, правовимогу та праводомагання.

Розділ 3 «Реалізація, охорона та захист конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах» присвячений дослідженню основних засад реалізації, охорони та захисту конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах. Автор зазначає, що реалізація

конституційного права власності на землю в Україні залежить від статусу суб'єкта, якому таке право належить. Український народ реалізує відповідне право виключно через державні органи, оскільки безпосередня участь народу у реалізації цього права, наприклад, через референдум, законодавчо не врегульована. Вітчизняне конституційне законодавство, визнаючи суб'єктами земельних відносин як громадян та юридичних осіб України, так і іноземних громадян, осіб без громадянства, іноземних юридичних осіб та іноземні держави, закріплює різні можливості стосовно набуття та реалізації конституційного права власності на землю. Державна та комунальна власність на землю в Україні реалізується відповідно через органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах їх повноважень, визначених законодавством.

Дисертант підкреслює, що конституційне право власності на землю підлягає охороні та захисту. Охорона конституційного права власності на землю виникає з моменту законодавчого визнання та закріплення відповідного права і полягає у непорушенні такого права, а припиняється з моменту скасування відповідних норм права, які визнають та закріплюють зазначене суб'єктивне право. В цілому, на думку автора, закріплені у вітчизняній Конституції засоби охорони та захисту конституційного права власності на землю є цілком достатніми та досить розлогими порівняно з конституціями інших держав. Проте, важливим засобом реалізації відповідних конституційних положень є їх втілення у галузевому законодавстві та практиці його застосування.

На підставі всього викладеного автором пропонуються відповідні висновки.

Я зупинився, на мій погляд, лише на основних позитивних моментах дисертації і вважаю, що ці результати дослідження вказують на те, що дисертантка вирішила складні проблеми, які поставила перед собою, коли обрала зазначену тему для дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження підготовлене українською мовою і відповідає вимогам української стилістики, лексики та граматики. Фактичні дані, теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, викладені у дисертації, доступні для сприйняття, витримано науковий стиль викладу матеріалу.

Отже, дисертація Озімок І.В. «Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження» повною мірою відповідає вимогам паспорту спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Разом з тим робота викликає певні зауваження та побажання, що можуть бути підставою для дискусії під час захисту дисертації і враховані автором при подальшій роботі за обраним напрямком власних досліджень, а саме:

1. Автором запропоновано на конституційному рівні закріпити положення щодо права власності іноземних фізичних і юридичних осіб на землю в Україні, а саме, ст. 14 Конституції України доповнити частиною третьою виклавши її у наступній редакції: «Іноземні фізичні чи юридичні особи не можуть набувати право власності на землю, крім випадків отримання її у спадщину. Іноземні фізичні чи юридичні особи зобов'язані відчужити право власності на землю у строк і в порядку, передбачені законом». Зі змісту роботи стає зрозумілим, що таким чином автор пропонує вберегти вітчизняний земельний фонд від домінування іноземців серед власників землі. Однак, потребує уточнення це положення, оскільки незрозуміло чи йдеться про право власності на будь-яку землю незалежно від призначення, чи лише про окремі види земель. Крім того, враховуючи досить складну процедуру внесення змін в Конституцію України, чи не достатнім буде закріплення відповідної норми скажімо на рівні Земельного кодексу України?

2. На думку дисертанта, в суб'єктивному значенні конституційне право власності на землю - це закріплена і гарантована конституцією та конституційними актами можливість суб'єкта володіти, користуватись і розпоряджатись земельними ділянками на власний розсуд для задоволення

своїх потреб з врахуванням законодавчо визначених обмежень. Разом з тим, до змісту конституційного права власності на землю автор відносить праводію (можливість уповноваженого суб'єкта володіти, користуватись та розпоряджатись землею, а також управляти нею), правовимогу та праводомагання. У зв'язку із зазначеним певно, що це варто врахувати при формулюванні зазначеної дефініції. У всякому випадку було б цікавим почути роздуми Озімок І.В. з цього приводу під час прилюдного захисту.

3. Реалізація конституційного права власності на землю в Україні, на думку автора, залежить від статусу суб'єкта, якому таке право належить. Український народ реалізує відповідне право виключно через державні органи, оскільки безпосередня участь народу у реалізації цього права, наприклад, через референдум, законодавчо не врегульована. А отже, доцільно було б спрогнозувати яким чином можливо усунути таку законодавчу прогалину, і чи, загалом, доречно використовувати інструмент референдуму для вирішення питань права власності на землю.

Разом з тим, висловлені роздуми відображають мою особисту думку, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Озімок І.В. «Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження».

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Опубліковані дисертантом наукові праці в цілому відображають актуальність обраної теми, належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих в дисертації, а також їх новизну і достовірність.

Вважаю, що дисертаційна робота «Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії), відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а також «Вимогам до оформлення дисертації»

затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор - Озімок Ірина Володимирівна - заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри теорії і історії держави і права,

заступник декана юридичного факультету

Національного авіаційного університету

Р.А. Калюжний.

Калюжний Р.А.
свідчую
Вчений секретар
Національного авіаційного університету
Т. Євченко